

УДК 94:[321.64:061.237]

О. С. Загребасєв

МІСЦЕ АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ В РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ФУТБОЛЬНИХ АСОЦІАЦІЙ ТА СВІТОВОГО ФУТБОЛУ

У статті досліджується історія розвитку світового футболу у контексті впливу авторитарних режимів на футбольні справи всередині деяких країн. Цей вплив стає визначальним у формуванні чисельних національних асоціацій, і разом з тим зробив вагомий внесок у розвиток Міжнародної федерації футбольних асоціацій (ФІФА) та міжнародних відносин. В ході наукової розвідки встановлюються основні причини втручання владної верхівки у футбольні справи, важелі впливу та визначальні в історії “гри мільйонів” події, що змінили напрями розвитку світового футболу. За основу взято історію чотирьох країн: Німеччини, Італії, Бразилії та Аргентини, – найтитулованіших національних футбольних збірних у світі.

Ключові слова: Міжнародна федерація футбольних асоціацій (ФІФА), авторитарний режим, світовий футбол, національна футбольна асоціація, Чемпіонат світу, військова хунта, вплив, стадіон.

Початок ХХ століття ознаменувався багатьма визначальними подіями, що зробили свій внесок у подальший хід світової історії. Докорінні зміни відбувались не тільки у політичному, економічному та соціальному житті планети, а й в спортивній сфері. Зокрема, 1904 року було створено Міжнародну федерацію футбольних асоціацій, більш відому назагал як ФІФА (Federation Internationale de Football Association). Саме з цього часу й починається новий, безперечно, якісний етап у розвитку як національних футбольних асоціацій, так і світового футболу загалом.

Утворення такої організації було історичною необхідністю. По-перше, новостворена організація змогла б нарешті уніфікувати правила гри та зробити їх єдиними для всього світу. По-друге, тогочасна популяризація футболу, про що свідчить чимала кількість міжнародних матчів, проведених у перші роки ХХ століття, мала б розвиватись у підконтрольному руслі з чіткою регламентацією. Саме останній з двох пунктів і втілювався в основну мету ФІФА: зібрати воедино всі футбольні асоціації світу та почати проводити міжнародні змагання, що стали б подією світового масштабу.

Нова організація була визнана багатьма національними асоціаціями як Південної Америки, так і європейського континенту. Ось тільки самі організації мали різну долю й різний шлях свого формування. Деякі з них змогли зберегти свою самобутність, розвиваючись у країнах з демократичними режимами. Іншим повезло набагато менше – їхній розвиток на багато років вперед був приречений підкорятись авторитаризму всередині країни. Особливо це стало помітно у другій третині ХХ століття, коли Європу накриває хвиля нацизму та фашизму з їхніми легендарними вождями, а в Південній Америці усіма справами починають відати військові генерали.

Отже, в рамках даної публікації, за мету поставлено дослідження впливу авторитарних режимів на розвиток і функціонування національних футбольних структур та значення цього впливу для обох сторін.

Комплексних досліджень, які були б присвячені виключно цій тематиці на сьогоднішній день не так і багато. Найґрунтовніше висвітленням питання впливу тоталітарного режиму на футбол займаються німецькі історики, які дуже ретельно аналізують тогочасні процеси. Одним з найвідоміших представників цього напрямку являється Н. Хавеманн [1]. На увагу заслуговує і публікація британського журналіста Дж. Даффі [2]. Не відстав від своїх західних колег і білоруський дослідник А. Васильченко [3], в роботі якого питанням футболу за часів Третього Рейху відведено чималий розділ.

Набагато більше матеріалів для дослідження можна знайти у загальних працях, що присвячені футбольній тематиці. Наприклад, інформацію про вплив авторитарних режимів на футбольні справи можемо знайти на сторінках вітчизняного багатотомного дослідження світового футболу Б. Таліновського та А. Франкова [4]. Деякі цікаві факти зустрічаються і на сторінках дослідження Д. Харитонова [5].

Досить яскраво висвітлюються вплив авторитарних владних структур на національний футбол і в публікаціях, що розкривають корупційні процеси у футболі. Одними з найкращих, хто подає необхідну для дослідження інформацію, являються К. Азеведо, А. Ребело та Д. Єллоп. Якщо ж перші два автори викривають махінації військової хунти лише у Південній Америці, то майстер журналістських розслідувань Д. Єллоп [6] подає детальний опис перетворення світового футболу на брудну гру, із залученням “сильних світу цього”. Згадки про діяння авторитарних режимів у сфері національного футболу можна віднайти і на сторінках деяких енциклопедичних видань [7]. Перш ніж розпочати дослідження, доцільно буде зробити деякі пояснення. Наприклад, в рамках публікації неможливо здійснити огляд усіх країн, де свого часу футбольні справи були підвладні авторитарному режимові. Тому найкраще задля досягнення мети відібрати декілька країн, національні збірні яких відомі світовому співтовариству у наші дні. Це Німеччина, Італія, Бразилія та Аргентина. Спираючись на історію перерахованих чотирьох країн, можна відслідкувати становлення владного диктату над футбольними структурами та процесами, що їх оточували, встановити спільні та відмінні риси й зробити певні висновки. В ході дослідження будуть наводитись приклади й деяких інших країн.

Першою “піддослідною” країною буде Італія, де авторитарний режим виник раніше ніж в інших, наведених вище, державах.

До приходу фашистів до влади футбол не був національним видом спорту в Італії – одного цього факту вже достатньо, щоб зрозуміти, наскільки велика роль режиму в історії кальчо (кальчо флорентіно (або просто “calcio”) – одна з найбільш ранніх форм футболу (якщо це взагалі можна називати футболом), правила якої остаточно сформувалися вже до 1580 року [8]; так інколи називають італійський футбол). І якщо зараз можна побачити в Італії безліч дітей і дорослих різного віку, які грають у футбол або займаються іншим видом спорту, дякувати за це потрібно Дуче (іт. “duce” – вождь; так називали в Італії фашистського диктатора Б. Муссоліні [9].) і компанії. Крім того, саме в роки фашизму сформувалася філософія місцевого футболу: у гени італійських футболістів, тренерів і функціонерів міцно увійшла первинність результату над видовищністю, що залишається головною характеристикою кальчо і понині [10, с.20].

На початкових етапах свого правління фашисти намагалися донести народу свої ідеї не тільки за допомогою футболу, поки не переконалися, що тільки цей метод по-справжньому дієвий (до цього вони розробляли ідею великого фашистського театру, яка з тріском провалилась). Навесні 1926 року в італійському футболі якраз виникла ситуація, в яку фашисти могли втрутитися. А саме: дії арбітрів, які обслуговують вирішальні поєдинки, нещадно критикувалися – наприклад, деякі матчі доводилось перегравати по декілька разів, а на стадіонах виникали проблеми з громадським порядком, аж до відкритої стрільби (подібні випадки траплялись у м. Турин). Всі проблеми в комплексі призвели до страйку арбітрів, а потім і до відставки керівників Федерації футболу Італії. Реформувати прогнилу систему були покликані представник “Болони” Паоло Граціані, майбутній засновник “Роми” Італо Фоскі і адвокат Джованні Мауро [10, с.9].

Другого серпня вищеназвані сеньйори породили “Хартію Віареджо” (Carta di Viareggio), яка назавжди змінила обличчя італійського футболу. Давайте розглянемо, що саме було зроблено.

По-перше, футболісти офіційно ставали професійними.

По-друге, був введений ліміт на легионерів як наслідок націоналістичної політики. Потім ввели повну заборону і, як результат, з’явилися перші “оріунді” – нащадки італійських іммігрантів з Латинської Америки, насамперед з Аргентини та Уругваю.

По-третє, було повністю реорганізовано систему управління футболом в бік авторитаризму. У Федерації футболу Італії до влади прийшов соратник Дуче Леандро Арпінаті. Також був створений Технічний комітет арбітрів, що замінив попереднє об’єднання, яке продовжувало страйкувати. Варто додати, що з 1927 року всі керівні посади в клубах повинні були отримати схвалення спеціально створеного органу, контрольованого фашистською партією. Таким чином, всі неугідні особистості були витіснені з футболу.

По-четверте, було створено єдиний національний дивізіон замість численних регіональних ліг. Цей процес ототожнювався з політичним об’єднанням країни, що страждала через багатовікову роздробленість.

Нарешті, футбол як національний вид спорту отримав широке висвітлення у ЗМІ. Фашисти створили національну радіокомпанію, яка до кінця 1920-х стала дуже популярною по всій країні. А найголовніше – радіо дало можливість втовкмачувати свою ідеологію неписьменним людям [10, с.10-12].

У 1934 році відбулась знакова подія для Італії – країна приймала Чемпіонат світу з футболу (далі – ЧС). Головною рисою підготовки до проведення чемпіонату стала пропагандистська кампанія з постійним вихвалянням Дуче по радіо, в газетах, на плакатах і поштових марках, що супроводжувалася програмними словами про те, що “... метою чемпіонату є доказ величезного впливу фашистського спорту на формування людського ідеалу ...”.

Всюди упереміж з агітаційними матеріалами були розклеєні плакати з емблемою чемпіонату. І хоча офіційним знаком ЧС була цілком нейтральна картинка відомого художника та архітектора Луїджі Марінато, кількісно переважав малюнок Маріо Гросса, що зайняв друге місце в конкурсі: фігура футболіста, піднімаючого руку у фашистському вітанні [11, с.61-62].

Італія виграла цей чемпіонат, чим довела усім позитивність тих перетворень, що відбулися в сфері футболу із приходом до влади фашистів. Інша велика історична перемога відбулась 1936 року на олімпіаді в Берліні, де італійські студенти (але аж ніяк не аматори – всі як один професіонали, які одержували “стипендії” від клубів) під керівництвом Вітторіо Поццо, всупереч усім прогнозам, виграла олімпійський футбольний турнір в перший і поки останній раз у своїй історії, обігравши у фіналі Австрію з рахунком 2:1 [10, с.14].

Остаточний розрив між футболом і фашистами, та заміну останніх урядом республіканців, стався не відразу після Другої світової війни, а в 1949 році, коли розбився в авіакатастрофі великий клуб “Торіно”. Більшість кращих гравців Італії того часу, що майже в повному складі входили в національну збірну, – були вихованцями фашистського режиму і, відповідно, грали за цей клуб [10, с.20]. Ця авіакатастрофа стала загибеллю для цілого покоління італійської збірної, гідну заміну якому довелося чекати не менше двадцяти років.

Наступною країною списку, авторитарний режим якої мав не менш потужні важелі впливу на національний футбол, являється Німеччина.

До 30 січня 1933 року, тобто до приходу до влади Гітлера, німецький футбол перебував у незavidному становищі. Німці обожнювали футбол, але організація футбольного союзу і національних чемпіонатів була громіздкою і погано відрегульованою. Однак після приходу до влади нацистів ситуація у футбольному світі Німеччині різко змінилася [12].

Нова влада створила нові структури і поставила на чолі своїх людей. Рейхскомісаром у справах спорту (рейхсшпортфюрером) став Ганс фон Чаммер унд Остен, людина, яка не мала жодного відношення до

спорту. Зате він був "справжнім арійцем, членом НСДАП". В історії німецького футболу він залишився персонажем, на честь якого було названо в 1934-му році Кубок Німеччини (що відтепер додавався до чемпіонату). У своєму відомстві новий начальник організував спецвідділи з видів спорту. Керівником нової організації, що відала футбольними справами, був призначений президент Німецького футбольного союзу (ДФБ) Фелікс Лінеманн [13, с. 18].

В першу чергу відбулись перетворення футбольної ліги за територіальною ознакою – в кожній області ("гау" – за нацистською партійною номенклатурою) Німеччини була утворена своя гауліга (всього 16). До складу кожної гауліги входило близько 10 футбольних клубів. Після виходу з гауліги команді-переможцю випадало право зіграти матчі у Вищій лізі (оберліга) [12].

У порівнянні з італійським перетвореннями, нові німецькі керівники про професіоналізацію і чути не хотіли: "спорт мав служити ідеологічним цілям і готувати молодь до армії". Оскільки чисельність рейхсверу була обмежена Версальською угодою ста тисячами людей [14, с.14], то фізичну загартованість молодь проходила у всляких спортклубах і гімнастичних об'єднаннях. І футбол як наймасовіший вид спорту, а головне, найулюбленіший народом, виходив на перший план. З'явилися гасла на кшталт "Футбол повинен служити Рейху" і "Хороший футболіст – хороший солдат" [13, с.18].

Не було "забутих" і підрастаюче покоління: обов'язковою умовою для гри за юнацькі команди, починаючи з 14-ти років, стало членство в "Гітлерюгенд".

Далі пішли тотальні заборони:

1. У Німеччині, крім клубів, що входять до складу ДФБ як члена ФІФА, було також чимало футбольних організацій під егідою профспілок. У робітників були свої команди, був свій чемпіонат і своя збірна Німеччини. Існували команди християнської, протестантської і католицької ліг. Все це розмаїття негайно потрапило під заборону.

2. Навесні 1933-го почалася чистка футбольних клубів на підставі расових законів. "Особи неарійського походження" (по суті – євреї) з футболу повинні були бути видалені. Цей наказ стосувався всіх – гравців, тренерів, функціонерів, лікарів.

3. У футболі, як і в інших сферах, запроваджувався "фюрерпринцип": у клуби призначався представник партії, без схвалення якого не можна було прийняти жодного мало-мальськи значущого рішення. У деяких клубах керівники вступали в НСДАП, щоб не допустити сторонніх, але самі відразу ж потрапляли в партійну залежність. Історик Нільс Хавеманн писав: "До 1933-го у футбольному середовищі було небагато членів партії. Через рік безпартійних функціонерів залишилося буквально три десятка ..." [13, с.19].

Як бачимо, в Німеччині тотальний контроль над футболом набув свого найвищого піку. Нацизм та фашизм мали досить багато спільних рис у керуванні футбольними справами. Наприклад, обидва уряди застосовували партійний контроль над футбольними організаціями та активно використовували "гру народних мас" у якості ідеологічної пропаганди. Проте у порівнянні з італійськими фашистськими перетвореннями, німецький нацизм діяв набагато жорсткіше та радикальніше. А багатьох футболістів й зовсім було втрачено на фронтах Другої світової війни, куди вони змушені були відправитись через ідеологічну основу "спорту для армії".

В свій час сам Жоао Авеланж, колишній президент ФІФА, зазначав як його високо вразила високоорганізованість і вишуканість нацистської Німеччини [6, с.102]. Проте організація футбольного процесу, створена нацистами, була повністю змінена у 1950 році (був повернений ДФБ) і не мала свого продовження, як це сталося в Італії.

Від авторитаризму у футболі європейському перейдемо до авторитаризму в Південній Америці. Одна з поверхневих відмінних рис – численні військові генерали, що постійно змінювались біля керма багатьох латиноамериканських країн.

На черзі Бразилія – справжня скарбниця футбольних талантів світового масштабу. Наперед варто зазначити, що далеко не останню роль у стосунках між військовою хунтою та Бразильською національною футбольною асоціацією відіграв її очільник, а пізніше й президент ФІФА, Жоао Авеланж.

З 1930 до 1945 року при владі в Бразилії перебував диктатор Жетуліо Варгас. Ця епоха стала поворотною точкою в історії країни завдяки численним нововведенням Варгаса у соціально-економічній сфері [15]. Футбол в країні також не вдалось зберегти недоторканим. 1937-го року диктатор створив шпигунську структуру, яка мала постійно відстежувати футбольні справи. Варгас застосував цю ідею, адже за різними свідченнями на стадіонах серед юрмиськ глядачів збиралися комуністи [6, с.70]. Таке шпигунство тривало принаймні до середини 80-х.

У середині 60-х років ХХ століття, після декількох років відносного спокою, у Бразилії починаються нові військові перевороти [16, с.209]. Генерали міняли політичні позиції, ніби в дитячій грі зі стільцями, але кожен з них серйозно цікавився національною футбольною командою. У час, коли міжнародна репутація Бразилії була здебільшого негативною, а критика режиму – нещадною, позитивними аспектами репутації країни на світовій арені були майстерність і таланти її футболістів [6, с.134].

Диктаторський режим постійно прагнув поглибити контроль над людьми за допомогою футболу – і справді, за часів адмірала Нуньєса в кожному місті й містечку, де партію вважали за ніщо, будували стадіон і організували футбольну команду. Між 1969 і 1975 роками у Бразилії з'явилося тринадцять нових стадіонів, які в середньому вміщували по 63 тисячі глядачів. Вони відволікали народні маси й надавали чудові можливості для процвітання корупції [6, с.95].

Хунта взяла на контроль і підготовку національної збірної до ЧС-1970 Охоплені параноєю й страхом, диктатори твердо вирішили, що 1970-го не допустять повторення провального чемпіонату 1966 року в Англії. Вони поставили на ключові позиції військових. Головою делегації, всього штату й персоналу, був бригадир Геронімо Бастос. У планах були дороги й тривалі тримісячні підготовчі збори [6, с.136-137].

З тих пір, як військові остаточно перебрали під свій контроль національну збірну, тренувальний табір бразильців нагадував концтабір: ніхто не міг вийти без особливого дозволу; усією інфраструктурою керували військові або люди, наближені до військових. Ось що про це пише бразильський спортивний журналіст Юка Кфури:

“Вони були дуже компетентними, дуже ефективними, переконаними, що футбол був надто важливим, щоб віддавати його в руки футболістів. Вони вирішили його мілітаризувати. Коли Бразилія не виграла Чемпіонат світу 1966 року, в країні панувало колосальне розчарування. Додайте до цього диктатуру. Ситуація значно погіршилася після 1968-го. Люди озирнулись й подумали: добрі часи були коли ми перемагали на чемпіонатах світу. Добрі часи були за інших урядів. За попередніх урядів. Для військових ці думки були дуже небезпечними. Ось чому перемога 1970 року на чемпіонаті в Мексиці була такою важливою для хунти...” [6, с.174-175].

Військова диктатура тривала до середини 80-х. В країні діяли державні загони смерті, відбувались постійні напади на газети, тортури, вбивства – повний набір варварських методів. І весь цей час Жоао Авеланж казав: “Я робив свою роботу, вони (військова хунта) робили свою. Але ми лишалися друзями. Саме тому, що я не втручаюся у політику” [6, с.103]. Він прекрасно розумів, що футбол є сучасним еквівалентом давньоримського “хліба й видовищ”. І військова хунта також це розуміла.

Аргентинські генерали, як і їхні бразильські брати по духу, також добре розуміли вплив футболу на народні маси. Вони знали: коли їхня міжнародна репутація переживала не найкращі часи, чемпіонат світу може стати для них порятунком, а якщо Аргентина якимось дивом його виграє, народ багато чого пробачить військовому режимові.

Чемпіонат світу був обіцяний Аргентині у 1964 році, а офіційно місце проведення було затверджено на конгресі ФІФА в Лондоні 1966 року. Таким чином Аргентина мала 12 років на підготовку до змагання. Однак на 1974 рік країна була ще зовсім не готова до майбутньої першості, а 1976 року в Аргентині стався військовий переворот, внаслідок якого керівну посаду зайняв генерал Хорхе Відела [17, с.145]. Багато хто відмовляв генерала проводити цей чемпіонат через скрутне економічне становище країни. Однак Відела був саме тієї думки, що наведена вище.

Саме тому генерал скликав організаційний комітет для підготовки до Чемпіонату світу 1978 року, Ente Auarqico Mundial (EAM). Очолив його генерал Карлос Омар Актіс (інженер за фахом). В той час, як його заступник, морський капітан Лакосте, агітував за нові стадіони та встановлення кольорових телевізорів у кожній оселі, Актіс розумів, що країна не могла собі дозволити такої розкоші. 19 серпня він влаштував міжнародну прес-конференцію, де збирався пояснити світовим медіа свої плани. Фактично він збирався зробити так, щоб заокеанські трансляції матчів були кольоровими. Чорно-білий футбол призначався лише для домашньої аудиторії. Можливо, він не знав, що наполягання на кольоровій трансляції виходили не лише від амбітного флотського капітана. Стимул для цієї інновації, яка дорого обійдеться країні-господарю, виходив також від ФІФА, від Авеланжа й Дасслера (Адольф Дасслер – німецький підприємець, засновник компанії з виробництва спортивної продукції “Adidas”, офіційного спонсору ФІФА на той час [18]).

Дорогою до тієї прес-конференції 19 серпня генерала Актіса, голову оргкомітету чемпіонату світу, вбили [6, с.259-260]. Історія цього злочину дуже загадкова. Генерал багатьох не влаштував. Ним були незадоволені як противники військової хунти, так і військові побратими. У вбивстві звинуватили лівих партизан, проте хто дійсно стояв за виконанням цього злочину, невідомо й до сьогодні. Проте відомо, що після смерті Актіса на підготовку до ЧС було виділено 50% національного бюджету й взято кредит у ФІФА в розмірі 500 мільйонів доларів [17, с.146].

Заступник Актіса, капітан Лакосте зайняв вакантне місце голови оргкомітету й почав входити у права й виконувати роль, яку одержав у спадок. Він проголошував грандіозні заяви, в кожній з яких неодмінно згадував про свою підтримку генерала Відели – зрештою, саме кузен Відели дав йому цю роботу. Гірко скаржачись на попередників і марноту їхніх спроб зорганізуватися перед прийдешнім чемпіонатом світу, Лакосте звинувачував пероністів (пероністи – прибічники політичного руху, що виник в Аргентині в середині 1940-х років навколо фігури Хуана Домінго Перона [19, с.1003]) : “З 1973-го до 1976-го вони багато балакали але не готувались до цього грандіозного турніру. Ми замінимо цю балаканину дійсністю. Будинками, стадіонами. За пероністів ви три дні працювали й триста шістьдесят два дні страйкували. Страйків більше не буде. Ми їх заборонили”.

Навіть за такої диктатури хунта могла розпоряджатися лише наявними обмеженими ресурсами. 8 мільйонів доларів, виділених спонсором ФІФА й чемпіонатів світу “Coca-Cola”, було замало. При цьому військовий уряд заявляв, що витрачає понад двісті мільйонів доларів на покращення доріг, залізниць, аеропортів та систем комунікацій. Збудували три нові стадіони. Ще три відремонтували [6, с.261-262].

За кілька тижнів до початку чемпіонату тиск пошуків альтернативних джерел прибутку досяг кульмінації. Особливо відзначились у цій кампанії члени “Amnesty International”. Не збираючись давати хунті того, чого їм було треба, вони спричинили піар-катастрофу режиму. Подія, яка за прогнозами мала лишити країну з боргом у 750 мільйонів доларів, призвела до того, що в більшості країн світу вперше дізналися про нелюдські умови життя аргентинців [6, с.263-264].

Це стало поштовхом до початку краху військового режиму в Аргентині. До речі, дещо схожа ситуація у свій час сталась і в Чилі (західного сусіда Аргентини). Те, що найрізноманітніші уряди зрештою зрозуміли силу й можливості футболу та способи його використання для досягнення політичних завдань, продемонстрував і чилійський уряд. Посухи й землетруси, особливо 1960-го року, остаточно поставили й без того слабку економіку на коліна.

У країні вирувала хронічна інфляція, відбувалися страйки й протести на вулицях. Країна, вочевидь, не могла собі дозволити проведення Чемпіонату світу 1962 року, право на яке чилійському урядові вдалося вибороти на римському конгресі ФІФА 1960-го року [20, с.153].

На нові стадіони, інвестиції у розвиток транспортної інфраструктури та інші витрати потрібно було кількасот мільйонів доларів. Чилійський уряд під проводом Хорхе Алессандрі довго й затято виборював право проведення Чемпіонату світу 1962 року. Вони знали: футбол – найблискучіший спосіб відвернути увагу від лабет бідності. Знали вони й те, що використали всі можливі аргументи для завоювання трофею включно з емоційним проханням президента Чилійської футбольної федерації Карлоса Дітборна, де він щиро сердно, хоч нелогічно сказав: “Ми повинні мати Чемпіонат світу, бо у нас нічого немає”.

Вони знали, що в разі відмови, навернення до раціональних аргументів і витрати державних фондів на інші, менш захопливі проекти, весь уряд може сісти на найближчий літак із Сантьяго й відправитись у вигнання [6, с.73-74]. Чого, на жаль для громадян Чилі, й на щастя для хунти, не сталось.

Вплив авторитарного режиму в країнах Південної Америки має свій власний стиль. Якщо європейські диктатори використовували контроль над футболом у якості пропаганди величі своєї нації та своєї могутності в середині країни, то військовим генералам Латинської Америки футбол був потрібен задля відвернення уваги населення країни від скрутного економічного становища. Футбол слугував дієвим апаратом для контролю над людською свідомістю і прекрасним механізмом для відмивання грошей. Більш того, за допомогою футболу хунта намагалась створити ілюзію гарного життя в середині своїй країни для світового співтовариства. Саме це і згубило в свій час аргентинських генералів.

На останок хотілося б висвітлити ще один момент, який присвячено взаємозв'язку авторитарного режиму та футболу. На цей раз відправляємось до Азійського регіону. Найкращим прикладом тут буде Північна Корея (КНДР) часів Чемпіонату світу 1966 року. Тоді найцікавіша боротьба склалася в четвертій групі (збірні СРСР, Чилі, Італії та КНДР). Корейці, що вважалися аутсайдерами, поступилися лише радянським футболістам і несподівано зайняли друге місце та вийшли в наступне коло змагань [7, с.78].

Звичайно, що такий успіх не міг виникнути на рівному місці. Легенда про “корейське диво” починається з цинічного наказу Великого вождя Кім Ір Сена, за яким було відібрано п'ятдесят футболістів. Їх готували до змагань два роки в спеціальному таборі в горах, виснажуючи багатогодинними тренуваннями і не випускаючи на волю. Команда з'явилася на людях в кінці 1965-го, швиденько розгромила в двох матчах австралійців і завоювала путівку на ЧС [21, с.54].

Збірна КНДР закінчила турнір бойовою поразкою від Португалії в чвертьфіналі, в наступні роки ні на які великі змагання не потрапляла, а про долю гравців команди-66 нічого не було відомо до самого останнього часу. Як не дивно, всі залишилися живими. Як бачимо, дехто використовував свій диктат над футболом задля пропаганди, а хто подібними методами намагався здобути спортивну звитягу на світовій арені.

Історії футболу відомі не тільки блискучі моменти. За яскравою картинкою неймовірно гарної гри ховаються такі жахливі речі, як насильство, корупція, маніпуляції масами, тортури та тотальний контроль. Найбільше в цьому досягли успіху лідери своїх країн, диктатори, військові генерали ХХ століття, що запроваджували авторитарний стиль правління не лише в політичних аспектах, а й в усіх інших, включаючи футбол. Ще до часів першого ЧС, який було проведено 1930 року, футбол вже визнавався як саме той важіль, яким можна побудувати та скерувати національну самосвідомість в необхідне русло.

Пропаганда у футболі дійсно проявила себе якнайкраще, і стала яскравим втіленням авторитаризму. Першим на цьому поприщі став діяти Б. Муссоліні, який підкорив гру заради зміцнення народної підтримки свого режиму. Далі цю ідею перебирає Німеччина, Бразилія, Аргентина, та інші країни світу, про які як було сказано в публікації, так і ні. Наступні покоління, що успадкували країну від авторитарних режимів, в більшій мірі повертались до старих засад управління футболом, або створювали нові, демократичніші та сучасніші. Авторитарні структурні нововведення залишилися лише в Італії.

Запропоноване дослідження лише невелика частина того, що можна освітлити вивчаючи питання впливу авторитарних режимів на світові футбольні процеси. Відсутність необхідної для висвітлення питання доступної джерельної бази по країнах Азії та Африки залишає широкі простори для подальших досліджень.

Джерела та література

1. Хавеманн Н. Футбол под свастикой / Н. Хавеманн. – Франкфурт-на-Майне : “Кампус”, 2005. – 473 с.
2. Даффи Дж. Футбол и фашизм: страницы истории [Електронний ресурс] / Дж. Даффи. – Режим доступу: http://news.bbc.co.uk/hi/russian/sport/newsid_3129000/3129206.stm. – Назва з екрану.
3. Васильченко А. Нордические олимпийцы. Спорт в Третьем рейхе / А. Васильченко. – Минск : “Аспект-Бел”, 2012. – 304 с.
4. Талиновский Б. Х., Франков А. В. Все чемпионаты мира по футболу: в 9 т. / Б. Х. Талиновский, А. В. Франков. – К. : ООО “Издательский Дом Украинский Медиа Холдинг”, 2010.
5. Харитонов Д. Футбольные войны / Д. Харитонов. – Х. : Фолио, 2007. – 240 с.
6. Єллоп Д. Як вони вкрали у нас гру / Д. Єллоп. – К. : Темпора, 2012. – 664 с.
7. Энциклопедия для детей. Т. 20. Спорт / Глав. ред. В. А. Володин. – М. : Аванта+, 2001. – 624 с.
8. Носков А. Как выглядит самая кровавая разновидность футбола – кальячо флорентино [Електронний ресурс] / А. Носков. – Режим доступу: <http://www.furur.me/furur/culture/culture/175799-zversky-futbol>. – Назва з екрану.

9. Современный толковый словарь русского языка [Электронный ресурс] / Под ред. Т. Ф. Ефремовой. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/161339/Дуче>. – Назва з екрану.
10. Дашковская Я. История итальянского футбола: публицистические очерки / Я. Дашковская, П. Чаляло, Ю. Шевченко. – К. : ООО “Издательский Дом Украинский Медиа Холдинг”, 2010. – 336 с.
11. Талиновский Б. Х., Франков А. В. Все чемпионаты мира по футболу: в 9 т. / Б. Х. Талиновский, А. В. Франков. – К. : ООО “Издательский Дом Украинский Медиа Холдинг”, 2010. – Т.1: Все чемпионаты мира – 1930, 1934 1938, 1950. – 224 с.
12. Футбол в Третьем Рейхе [Электронный ресурс] // Новостной портал FANS EDGE. – Режим доступа: <http://fans-edge.info/futbol-v-tretem-rejxe/>. – Назва з екрану.
13. Талиновский Б. Х., Франкова А. В. Футбол и немцы / Б. Х. Талиновский, А. В. Франков. – К. : ООО “Издательский Дом Украинский Медиа Холдинг”, 2011. – 416 с.
14. Гісем О. В. Всесвітня історія. 10-11 класи: Наочний довідник / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. – Харків : Веста, 2007. – 160 с.
15. Ера Варгаса [Электронный ресурс] // Вільна енциклопедія “Вікіпедія”. – Режим доступа: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ера_Варгаса. – Назва з екрану.
16. Строганов А. И. Латинская Америка в XX веке: Пособие для вузов / А. И. Строганов. – М. : Дрофа, 2002. – 416 с.
17. Талиновский Б. Х., Франков А. В., Панкратов Е. П. Все чемпионаты мира по футболу: в 9 т. / Б. Х. Талиновский, А. В. Франков, Е. П. Панкратов. – К. : ООО “Издательский Дом Украинский Медиа Холдинг”, 2010. – Т.4: Все чемпионаты мира – 1974, 1978. – 224 с.
18. Адольф Дасслер [Электронный ресурс] // Вільна енциклопедія “Вікіпедія”. – Режим доступа: https://uk.wikipedia.org/wiki/Адольф_Дасслер. – Назва з екрану.
19. Советский энциклопедический словарь / Под ред. А. М. Прохорова, М. С. Гильярова, Е. М. Жукова и др. – М. : Советская Энциклопедия, 1980. – 1600 с.
20. Талиновский Б. Х., Франков А. В. Все чемпионаты мира по футболу: в 9 т. / Б. Х. Талиновский, А. В. Франков. – К. : ООО “Издательский Дом Украинский Медиа Холдинг”, 2010. – Т. 2: Все чемпионаты мира – 1954, 1958, 1962. – 224 с.
21. Талиновский Б. Х., Франков А. В. Все чемпионаты мира по футболу: в 9 т. / Б. Х. Талиновский, А. В. Франков. – К. : ООО “Издательский Дом Украинский Медиа Холдинг”, 2010. – Т. 3: Все чемпионаты мира – 1966, 1970. – 224 с.

Zahrebaiev O. S. The role of authoritarianism in progress of the national football associations and the world football

The article uncovers the history of world football in certain countries and the influence of authoritarian regimes in their football affairs. This influence became determinative one in the formation of numerous national associations, and yet made a significant contribution in development of International Federation of Association Football (FIFA) and international relations. The main interference causes of the ruling elite in football affairs, influence leverages and important events in the history of “the game of the millions” that changed the direction of world football development were installed during the scientific exploration. As the basis the story of four countries (Germany, Italy, Brazil and Argentina) which national teams are the most titled in the world were used.

Key words: International Federation of Associations Football (FIFA), authoritarianism, world football, national football association, FIFA World Cup, military dictatorship, influence, stadium.

Загребаев А. С. Место авторитарных режимов в развитии национальных футбольных ассоциаций и мирового футбола

В статье исследуется история развития мирового футбола в контексте влияния авторитарных режимов на футбольные дела внутри некоторых стран. Это влияние стало определяющим в формировании многочисленных национальных ассоциаций, и вместе с тем совершило весомый вклад в развитие Международной федерации футбольных ассоциаций (ФИФА) и международных отношений. В ходе научного исследования устанавливаются основные причины вмешательства властной верхушки в футбольные дела, рычаги влияния и определяющие в истории “игры миллионов” события, которые изменили направление развития мирового футбола. За основу взята история четырех стран: Германии, Италии, Бразилии и Аргентины, – самых титулованных национальных футбольных сборных в мире.

Ключевые слова: Международная федерация футбольных ассоциаций (ФИФА), авторитарный режим, мировой футбол, национальная футбольная ассоциация, чемпионат мира, военная хунта, влияние, стадион.